

Nederland in de uitverkoop

De omroep
en de Nederlandse popmuziek

Willem van Kooten Op 12 december 1991 werd op de Boekmanstichting het rapport *Nederlandse popmuziek op de binnen- en buitenlandse markt* gepresenteerd. Dit rapport werd in opdracht van het ministerie van WVC samengesteld door Paul Rutten en Gerd Jan Oud, beiden verbonden aan het Instituut voor Massacommunicatie van de Katholieke Universiteit Nijmegen. Willem van Kooten, directeur van de platenmaatschappij Red Bullet, voorzag het onderzoek van een paar kritische kanttekeningen.

Landgenoten,

Het is een prachtig rapport dat voor u ligt. *Nederlandse popmuziek op de binnen- en buitenlandse markt* is 241 pagina's dik en doorwrocht. Daar valt niks op af te dingen. Het ministerie van WVC, de opdrachtgever, krijgt waar voor z'n geld. Veel meer dan het geval was bij het McKinsey-rapport *De toekomst van de omroepen* dat ook door WVC betaald werd. Zoals u zich wellicht herinnert, kostte dit onderzoek twee miljoen gulden. Het gevolg is dat de Nederlandse omroepen dieper dan ooit in het moeras verzeild zijn geraakt.

Dit is typisch Nederlands, de overheid wenst zich overal mee te bemoeien. Lees: de status-quo te handhaven, als het om de media gaat. Diezelfde overheid doet vervolgens niets, althans voert geen zichtbaar en merkbaar beleid. Als de nood hoog is gestegen gebeurt er

vervolgens weer niks, omdat de overheid van het onderwerp geen notie heeft en de politieke constellatie zo ingewikkeld is dat handelen onmogelijk wordt gemaakt. Om toch maar iets te doen geeft het ministerie iemand opdracht een rapport te maken, en installeert vervolgens een commissie om het rapport te bestuderen. Vervolgens wordt het rapport officieel gepresenteerd. Bij deze bijeenkomst wordt uiteraard de pers uitgenodigd. Als tijdstip en locatie een beetje gunstig gekozen zijn, drie uur 's middags bijvoorbeeld, komt de pers en die schrijft er een stukje over. Daarmee wordt de indruk gewekt dat er heel wat gaande is. Iedereen tevreden, en verder gebeurt er, u raadt het al: niets.

Ik herinner me een dergelijke bijeenkomst in de raadzaal in het Hilversumse stadhuis in 1985 of 1986. Prachtige locatie, veel gratis drank. Het Conamus-rapport *Lichte muziek, donkere wolken* werd gepresenteerd door Brinkman, de minister

van WVC. Een fraaie toespraak, daarna: niets! Dit is Nederland en zo zal het ook met dit rapport wel weer gaan.

Toch bent u er allemaal, u schikt zich kennelijk in uw lot. Lubbers waakt immers over ons. Dat Nederland inmiddels in de uitverkoop is, ontgaat een ieder. Eerst ging de muziek om zeep, nu verdwijnen radio en televisie in buitenlandse handen. Morgen KLM en daarna Fokker en wie doet het licht uit? *Who's afraid of red, white and blue*. Restaureren kunnen we ook al niet meer, volgens de Amsterdamse gemeenteraad. Die Amerikaan kon het in elk geval niet, maar vulde wel z'n zakken. Natuurlijk kunnen we zelf ook best restaureren, maar wat je ver haalt is lekker. Dat is de weg-met-ons-mentaliteit die we overal tegenkomen – ook als het om de muziek gaat – en waar de Nederlandse radio zo sterk in is.

Nu ben ik waar ik wezen wil; bij de muziek. Het rapport over de Nederlandse popmuziek is, ik begon er al mee, dik en doorwrocht. De makers kunnen er zo op promoveren. Ik heb enige opmerkingen over de door de samenstellers gehanteerde definitie van popmuziek zoals op pagina 5, onder 'afbakening' verwoord is.

Popmuziek (ofte wel *popular music*) is een internationaal gebruikte en uit de Angelsaksische landen afkomstige verzamelnaam voor allerlei soorten populaire muziek, die men in de hitparades terugvindt. In de Nederlandse taal spreekt men in dit verband gewoonlijk over popmuziek en dat wekt geen verbazing gezien de klankverwantschap in de woorden *popmusic* en popmuziek. Daar is niets op tegen want men bedoelt immers hetzelfde: populaire muziek in ruimere zin.

In de jaren zeventig is de Vara-radio begonnen met het zich toeëigenen van de naam popmuziek om die vervolgens uitsluitend en alleen van toepassing te verklaren op de muziek die de Vara-medewerkers mooi vonden. Het ging

daarbij bij voorkeur om Amerikaanse, maar ook wel Engelse muziek van *up-and-coming-bands* en van solisten die nog wel niet beroemd waren, maar wel op weg. Dan wel Engelse en Amerikaanse bands die al in de hitparade stonden – liefst laag – maar die (nog) niet tot de *mainstream*-popmuziek gerekend werden. Bij voorkeur niet de muziek van de *majors* – de grote platenfirma's – maar van opkomende en derhalve kleine ondernemingen die later *independents* genoemd werden. Het ging dus over muziek die in Amerika AOR en AC wordt genoemd (*Adult Orientated Radio* en *Adult Contemporary*), naar het soort radio in Verenigde Staten dat dit soort muziek draait.

De Stichting Popmuziek Nederland is verder gegaan in het Vara-spoor en vertegenwoordigt alleen de Vara-muziek, ofte wel de AOR- en AC-muziek, het soort muziek dat ik popmuziek in engere zin zou willen noemen. Ik stel voor dat de Stichting Popmuziek Nederland met ingang van heden haar naam verandert en zich opsplijt in minstens vier andere stichtingen: Stichting Rockmuziek Nederland, Stichting Funkmuziek Nederland, Stichting Bluesmuziek Nederland, Stichting Housemuziek Nederland enzovoort. Ik denk dat het ook nog aanzienlijk zal schelen in de subsidies, dus zo gek is deze gedachte nog niet. Verandert de stichting haar naam niet, dan dient bij Algemene Maatregel van Bestuur de minister van WVC ogenblikkelijk een definitie van popmuziek van toepassing te verklaren die de popmuziek in ruimere zin omvat, om verdere begripsverwarring te voorkomen. Deze definitie zou bijvoorbeeld kunnen luiden: 'Popmuziek is alle muziek die in de hitparade staat, gestaan heeft, dan wel zou kunnen staan c.q. behoren te staan.' Het gaat nu even goed met de popmuziek van Nederlandse bodem: Gordon staat 1 en Pater Moeskroen staat 2. Is dit geen popmuziek, dames en heren? Kom nou. Als Rod Stewart of

Joe Cocker het lied van Gordon zouden zingen, hetwelk niet uitgesloten moet worden geacht vandaag de dag bij de stand van zaken in de internationale muziekbusiness, is het dan plotseling wel popmuziek? En Pater Moeskroen? Als de Pogues ‘Roodkapje’ in het Engels zouden zingen, is het dan wel popmuziek?

Dit geconstateerd hebbende, neem ik u mee naar hoofdstuk zes uit het rapport, ‘Samenvatting en Conclusies’ geheten. Een van de conclusies die mij aanspreken is dat het marktaandeel van Nederlandse popmuziek en het aandeel in die muziek op de Nederlandse radio elkaar weinig ontlopen. Met andere woorden: wordt er veel aandacht geschonken op de Nederlandse radio aan Nederlandse popmuziek, dan wordt er ook veel verkocht. Is het aandeel op de radio minder dan gaat het ook minder met die muziek. Een niet zo verrassende conclusie dus. Dit weten we eigenlijk allang. Alleen staat het nu voor het eerst in een rapport dat door WVC betaald wordt: nota bene de veroorzaker van al het kwaad. Mijn klacht is al jarenlang en ook vandaag de dag nog, dat in dit land de juiste infrastructuur voor een bloeiende lokale muziekindustrie ontbreekt. Op de radio draait men bij voorkeur buitenlandse muziek, zoals de samenstellers van het rapport terecht constateren. Helaas, want nieuwe lokale bands hebben hulp nodig van de radio. Zo werkt dit nu eenmaal, zonder daadwerkelijke steun geen successen voor nieuwe bands. De pers schrijft ook liever over buitenlandse bands, meldt het rapport. Dat is niet zo belangrijk, want de pers creëert geen hits. Jammer voor de pers, maar zo is het. Daar dienen we dan ook niet zo wakker van te liggen. De disco-dance-muziek redt zich wel, zie *James Brown is dead* van L.A. Style, gemaakt op een zolderkamertje in Voorburg. Eerst nummer 1 in Nederland en België. Nu in de Top-10 in Duitsland en Oostenrijk en

binnenkort in nog meer landen. Pater Moeskroen redt zich wel, Gordon ook, en dat geldt ook voor Rowan Heze, vooral dankzij de regionale radio die sterk in opkomst is. Gelukkig maar. Hilversum heeft z’n kansen gehad, zestig jaar lang, en heeft ook op dit gebied verstek laten gaan.

Tot slot zou ik met u een exercitie willen maken die in het rapport niet voorkomt, en dat is jammer. Mijn vraag is: zou het kunnen zijn dat de weigering om steun te geven aan Nederlandse popmuziek in ruimere zin, de oorzaak is van de dramatische teruggang in luisteraars van Radio 3? Ik denk het wel. In 1978 was het marktaandeel van Hilversum 3 (thans Radio 3 geheten) nog ruim 70 procent. Dat wil zeggen: zeven van de tien Nederlanders, die naar de radio luisterden, luisterden naar Hilversum 3. Het kan toeval zijn, maar na mijn vertrek bij Radio 3 ging het langzamerhand mis. Met het gevolg dat in oktober 1991 het marktaandeel van Radio 3 nog slechts 30 procent bedroeg. Daarbij dient aangetekend te worden dat Radio 3 in 1978 verreweg de meest beluisterde zender was en dat ook nu nog is, terwijl de totale beluistering van radio slechts gering is teruggelopen, ongeveer 15 procent namelijk. Met andere woorden: nog maar drie van de tien luisteraars luisteren anno nu naar radio 3, tegenover zeven van de tien in 1978. Let wel, het gaat hier om gemiddelden. De goeden lijden dus onder de kwaden, ofte wel op sommige tijdstippen en dagen zijn de verschillen nog veel dramatischer.

Welke les kunnen we trekken uit het feit dat de Nederlandse radioluisteraar zich de afgelopen dertien jaar massaal van Hilversum 3 heeft afgewend? Ergens anders is het kennelijk beter en leuker. Op andere zenders draaien ze betere muziek, want dat is hetzelfde gebleven: Radio 3 was en is een muziekzender. Ergens anders draaien ze misschien wel vaker Nederlandse en Nederlandstalige platen. Dat is

niet de enige reden natuurlijk – ik weet er nog wel een paar – maar in het kader van deze bijeenkomst komt me dat het beste uit. Het kwaad straft zichzelf.

Ten slotte: is er toekomst voor de Nederlandse popmuziek in bredere en engere zin in binnen- en buitenland? Wis en drie! Hoe dan wel? Ik zie niets in de suggesties van de makers van het rapport, zoals – ik citeer – ‘stimuleringsfondsen’ en ‘geïnstitutionaliseerde overlegstructuren’. Allemaal overbodige onzin en weggegooid geld, zolang tenminste de infrastructuur niet goed geregeld is. Bovendien is zoiets strijdig met het karakter van popmuziek: rebels, onafhankelijk. Met een goede infrastructuur zijn we er zo bovenop. Daarmee bedoel ik in dit verband veel radio en veelsoortige radio. Toen in België de radio geprivatiseerd werd en de commerciële VTM verscheen, was het zo voor elkaar. Belgische muziek is ineens springlevend en België is ineens een muziek exporterend land geworden.

Zolang de overheid zich in Nederland met de radio meent te moeten bemoeien (lees: hem exclusief aan Hilversum geeft), zal het slecht blijven gaan met onze muziek. En met onze radio, maar dat is hier niet aan de orde. Maar het wanbeleid – geen beleid is wanbeleid – van de Nederlandse overheid heeft nog veel grotere gevolgen. Zo gaat er een miljard gulden per jaar het land uit aan auteursrechten en royalty’s. Dat zou veel minder kunnen en behoren te zijn. Jaarlijks gaat er in Hilversum meer dan een miljard aan gemeenschapsgelden doorheen. Dat geld gaat onder meer naar de radio die structureel weigert om Nederlandse bands te steunen. Veronica koos dit jaar maar één Nederlandse produktie tot ‘alarmschijf’ om maar iets te noemen. Zo blijven al die bands die zo graag willen, gefrustreerd thuis zitten omdat ze geen kans krijgen. En daarna gaan ze hun

uitkering halen. En dat kost ook weer een miljard, minstens. Nederland in de uitverkoop. Het ga u goed.

Bibliografische gegevens

Kooten, W. van (1992) ‘Nederland in de uitverkoop: de omroep en de Nederlandse popmuziek’. In: *Boekmancahier*, jrg. 4, nr. 11, 80-83.

Willem van Kooten

was een van de meest spraakmakende disc-jockeys op de Nederlandse radio, hij werkte onder meer bij Radio Veronica en Radio 3. Daarnaast heeft hij een eigen platenmaatschappij, *Red Bullet*.